

TÜRKÇE A1 DERSİ UZUN TEZİ

“Töre Kışkacında Anne Ve Oğul”

Sözcük Sayısı: 3970

Araştırma Konusu: Yaşar Kemal’in Yılanı Öldürseler adlı yapıtında namus ve töre cinayetlerinin Esme ve Hasan karakterleri üzerinden anne-oğul ilişkisi üzerine etkisinin incelenmesi.

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ.....	3
2.GELENEKSEL YAPIDA TÖRE VE NAMUS ALGISI.....	4
3.TÖRENİN ESME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	6
4.TÖRENİN HASAN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	9
5. TÖRENİN ANNE-OĞUL İLİŞKİSİNE ETKİSİ.....	12
6.SONUÇ.....	16
7.KAYNAKÇA.....	18

GİRİŞ

Yaşar Kemal'in "Yılanı Ödürseler" adlı yapıtında olay örgüsü ile ele alınan töre ve namus algısının anne oğul ilişkisine etkisi tez konusu olarak belirlenmiştir. Esme karakterinin kocası olan Halil'in, Esme'nin eski sevdalısı olan Abbas tarafından öldürülmesi ve daha sonrasında bu cinayetten Esme'nin sorumlu tutulmasıyla başlayan olaylar oğul Hasan'ın ve Esme'nin tüm yaşamını etkilemiştir. Uzun olarak Yaşar Kemal'in yapıtlarında işlediği Çukurova Bölgesi seçilmiştir. Köy ortamında geçen bu romanda sosyo-ekonomik olarak gelişmemiş bir toplumun, bu cinayet ve devamındaki olaylarda karakterlere olan etkileri ve sonuçları anlatılmaktadır.

Tezin ilk bölümünde geleneksel yapıda töre ve namus algısı ele alınmıştır. Toplumlarda namus algısı yaşadıkları kültür, ahlak anlayışı ve sosyo-ekonomik seviye ile farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda, kapalı ve geleneksel bir hayat tarzının baskın olduğu, kırsal bir bölge olan Çukurova bölgesindeki namus algısı ve yaşam tarzı haline gelen töre anlatılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde toplumun ve ailesinin baskısına karşı sessiz direniş gösteren ve köylüler tarafından her şeyin sorumlusu olarak gösterilen Esme karakteri üzerinde durulmaktadır. Törenin Esme'den vazgeçmesini istediği şeyler ve onu içine sürüklediği çaresizlik anlatılmaktadır. Esme, süreç içerisinde oğlunun çevresinde gelişen olaylardan kendisinden daha çok etkilendiğinin farkındadır. Aralarında açılmaya başlayan uçurumlara, toplum baskısına ve kocasının ailesinden gördüğü bütün tehditlere rağmen oğlundan vazgeçmez, her şeyle başa çıkmaya çalışır.

Tezin Üçüncü bölümünde babasını kaybeden Hasan'ın olaylar karşısında nasıl etkilendiği ele alınmıştır. Küçük bir çocukken yaşadığı bu travmatik olayın yetişkinliğine kadar geçen süreçte, toplumun ve törenin Hasan'ın duygu dünyasına ve düşüncelerine olan devinimi anlatılmıştır. İç dünyasında yaşadığı çelişkileri, annesine olan duyguları ve toplumla olan hesaplaşmaları incelenmiştir.

Son bölümde ise törenin hakim olduğu bir bölgede, Esme ve Hasan'ın anne oğul ilişkisinin, çevrelerindeki yaşam tarzı yüzünden zarar görmesi aktarılmıştır. İlişkilerinin yaşanan olaylar karşısında nasıl

form değiştirdiği irdelenmiştir. Bir çocuğun annesine duyduğu hayranlığın nasıl acıma ve nefret gibi duygulara dönüşebileceği, bir annenin çocuğuna bir türlü manevi olarak ulaşamaması Hasan ve Esme'nin ilişkileri üzerinden incelenmiştir.

1) GELENEKSEL YAPIDA TÖRE VE NAMUS ALGISI

Kelime anlamı olarak töre, bireylerin yaşadıkları toplumda uymak zorunda oldukları ahlaksal davranış biçimi ve kuralları olarak nitelendirilmektedir. Toplum içerisinde insanların olaylara bakış açılarını, davranışlarını ve algılama sınırlarını belirleyici bir etkisi vardır.Özellikle sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitim seviyesi düşük, feodal yapının izlerini taşıyan kırsal bölgelerde töre gücünü korumaktadır. Töreysi bir yaşam tarzı olarak benimseyen toplumlarda gelenekselci, cinsiyetçi ve ataerkil bir zihniyet görölmektedir. Törenin kendi içerisindeki kapalı düzen, erkeğe üstünlük ve otorite gücü vermektedir. Ataerkil toplumlarda erkeklere kadınlardan daha çok saygı gösterilir. Bu bağlamda kadın ikinci planda kalarak erkeğe bağlı yaşayan ve ona ait olan bir birey olarak görölmektedir.

Toplum içerisinde onur ve ahlak kurallarına bağlılığı ifade eden namus kavramı, erkek hegemonyası üzerinden kadınlara bağdaştırılarak erkeğin namusunun bütün sorumluluğunu kadının omuzlarına yüklemektedir. *“Namus kadının toplumun isteğine uygun cinsel davranışlarının yanı sıra kadının ve ailesinin sosyal konumu, saygınlığı ve ahlaklılığı olarak tanımlanmaktadır.” (Türk Psikoloji Yazarları, 2013)* Namus algısının kadına bu kadar baskı yapmasının sebebi kadının sadece kendini değil kocasının ve ailesinin namusunu da temsil ediyor olmasıdır. Bu yüzden namus algısı içinde sayılan kadının yaptığı bir davranış, toplum tarafından onaylanmıyorsa bu erkeğin namusuna sürölmüş bir leke olarak değerlendirilmektedir. Bu durum namus cinayetlerine sebep olmaktadır.

Töre cinayetlerinin temel nedeni olan namus temizleme meselesi en çok kadına zarar verirken aynı zamanda o bireylerin aileleri üzerinde de bir baskı oluşturmakta ve onların da zarar görmesine neden

olmaktadır. “Törenin diğer toplumsal kurallardan farkı; oldukça baskıcı, zorlayıcı niteliğe sahip olması, sert yaptırımlar içermesidir.” (Şimşek, 1998)

Yaşar Kemal'ın "Yılanı Öldürseler" adlı yapıtında önemli bir toplumsal konunun eleştirisi yapılmaktadır. Temel kurgu ögesi çocuk yaştaki Hasan'ın aile onuru uğruna akrabaları ve köylülerin baskısıyla töre yüzünden annesini öldürmek zorunda kalmasıdır. Hasan'ın yapıt boyunca annesiyle ilgili alacağı karar olay örgüsünde doğrudan bir anlatım ile verilmemiş, iç dünyası etrafında karmaşık bir kurgu inşa edilmiştir. Hasan'ın babasının ölümü ile başlayan roman, doğrusal bir süreç yerine zamanda ileri ve geri dönerek anlatır, annesi, babası ve Abbas arasındaki aşk üçgenini betimler, Hasan'ın çocukluğu ve hapisane günleri karmaşık bir sıra ile anlatılır.

Törenin insanların yaşantısı üzerindeki zorlayıcı etkisini ve bu etkinin yaşanan olaylarda bireyi nasıl aciz bıraktığını aile üzerinden ele almaktadır. Yapıtta kocası Halil'in eski sevgilisi Abbas tarafından vurularak öldürülmesini, Halil'in ailesinin ve köy halkının Esme'yi iffetsizlikle suçlamasına ve bu durumu bir namus meselesi haline getirmelerine neden olur. Bu durum en çok Esme'ye ve oğluna zarar verirken, aralarındaki ilişkiyi de yıpratır. Yapıtta töre kültürü ve namus algısı yüzünden toplum baskısıyla anne katili olmaya zorlanmış dokuz yaşındaki bir çocuk ile çocuğuna sevgisi yüzünden ölümü dahi göze alarak yaşayan ancak haksız yere namus cinayetine kurban gitmiş bir anne üzerinden, töre toplumlarının acımasız gerçekleri bütün çıplaklığıyla ortaya konulmaktadır. Yapıtın önemli özelliklerinden biri annesini öldürerek babasının kanını yerde bırakmaması beklenen dokuz yaşındaki bir çocuğun iç dünyasında yaşanan gel-gitleri ve toplum baskısının birey üzerinde ne gibi etkileri olabileceğini anlatıyor olmasıdır. Konu, toplum gerçekliliğini içermesi bakımından başka yapıtlara benzemesine karşın dokuz yaşındaki bir çocuğun hisleri üzerinden anlatılması ile ayrı bir öneme sahiptir. Yapıtta Hasan'ın kendi ağzından anlatılmış, çocuksu duygularını ifade eden bölümler bulunmaktadır. "*Anasının uzuuuuun saçları vardı, beline kadar inen*" (Kemal, 10) Yapıt toplum gerçekliliğini anlatırken zaman zaman

doğüstü, fantastik ve hayal ögeleri içermektedir. Babasının hortlaması ve bu hortlakla konuştuğunu iddia eden kişiler, babasının ruhunun yılanlara, çıyanlara dönüşmesi gibi fantastik ögeler içermektedir. Seçilen ögeler toplumun inançlarıyla ilgili olup, yaşam tarzlarının bir yansıması olarak ele alınmıştır. Böylece çizilmek istenen, kırsal kesim insanının batıl inançları, cahillikleri ve bağınaz profili okuyucuya daha iyi aktarılır ve yazarın anlatımını güçlendirir. Yazar, olay örgüsünü verirken toplumun sahip olduğu töre eksenli yaşam tarzını ve bireylerin çevresiyle olan ilişkilerini diyaloglar yardımıyla da vermektedir. Günlük hayatta geçen konuşmalar toplumun yaşam tarzını en iyi yansıtan tekniklerden biridir. Bu diyalogların aktarılmasının bir nedeni de olaya farklı bakış sunan karakterlerin de bulunması, toplumun her kesiminin yansıtılmak istenmesi olsa da asıl amaç bu diyalogların Hasan ve Esme'nin anne-oğul ilişkisini nasıl etkileyebileceğini göstermektir.

2) TÖRENİN ESME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Töre tüm insanları etkilemesine rağmen toplumun ataerkil yapısı bu durumdan en çok kadınların zarar görmesine ve mağdur olmasına neden olmaktadır. Yapıtta anne ve kadın olarak Esme, namus yüzünden şiddet görmüş, hakarete uğramış, intihara zorlanmış ve ölümle cezalandırılmıştır. Töreyle her şeyden üstün tutan bir toplumda Esme, kadın olmanın yükünü omuzlarında her zaman hissetmiştir. Hayatı boyunca da kendi kontrolü dışında gelişen olayların bedelini ödemek zorunda kalmış ve toplum baskısına maruz bırakılmıştır.

Esme, Namus algısı ve töre ile genç bir kızken, küçük yaşta tanışmak zorunda kalmıştır. Genç, güzel, ilkokul bitirmiş bir kadındır ve maddi olarak iyi bir aileden gelmektedir. Birbirlerini çok seven Abbas ve Esme'nin aşkı, ailesi Esme'yi vermeyince Abbas'ın üç kişiyi yaralaması ve hapishaneye girmesiyle yarım kalır. O sırada Esme'yi çok beğenen Halil, kendisiyle birlikte olmak istemediği halde Esme'yi zorla kaçırıp şerbetine afyon koyarak onunla beraber olur. Bu olaydan sonra Halil'in nikahlı karısı olan Esme, artık onun namusu haline gelir. Kendini ait hissetmediği istemediği adamdan ve hayattan defalarca

kaçmayı denese de hiçbir zaman başarılı olamaz ve her defasında yakalanarak namussuzlukla itham edilir.

Buna karşın Halil'in o güne dek yaptıkları; Esme'yi kaçırmaması, onun rızası olmadan cinsel birliktelik yaşamaması, evlenmek zorunda bırakmaması namussuzluk olarak nitelendirilmezken, Esme'nin, Halil'i istememesi ve ondan kaçmaya çalışması namussuzlukla suçlanmasına neden olur. Bu durum, içinde yaşadıkları toplumun, erkeğin yaptıklarını ve kadının yaptıklarını farklı ahlaki normlar ile değerlendirmelerinin sonucudur. Özellikle yozlaşmanın ve cehaletin hakim olduğu kırsal kesimde kadının iffeti, erkeğin namusu ve şerefi sayılır. Bu doğrultuda erkeğin namusunu kendi davranışları değil kadının davranışları şekillendirir. Bu durumda iffetsizlikle suçlanan Esme, Halil'in namusuna sürülen bir leke olmaktan öteye geçemez ve bir birey olmanın getirdiği özgürce karar verebilme ve baskı altında hissetmeden yaşama hakkını yitirir. Halil'in Abbas tarafından öldürülmesi de aslında bir namus meselesinden başka bir şey değildir. Ona verilmeyen Esme'nin zorla kaçırılması bir erkek olarak Abbas'ın zoruna gider. Bu yüzden hapisten çıkar çıkmaz Halil'i öldürür. Bu olay sonucunda kendisi de öldürülen Abbas, yaptığı şeyi canı ile ödemiştir ancak devam eden süreçte bütün sorumluluk Esme'ye yüklenmiştir. Gerçek suçlu, sevgilisine kocasını öldürten kadın olarak gözüktüğü için başta Halil'in ailesi daha sonra bütün köy halkı olmak üzere Esme olarak görülmüştür. Kontrolü dışında gerçekleşen olayların bedelini ödemek zorunda kalması Esme'yi manevi olarak yıpratır ve çevresine karşı yabancılaştırır. Manevi şiddetin yanı sıra fiziksel olarak da şiddet görür. *"...Amcaları durmadan onu dövüyorlardı...Köylüler, kadınlar, erkekler, çocuklar, önüne gelen anasına vuruyor, ona tükürüyorlardı."* (Kemal,12) Bu durum, Esme için sonun başlangıcıdır. Çünkü namussuzlukla suçlanmasının yanı sıra, törenin bireyi toplum tarafından iten ve bir yabancı konumuna sokan yaptırımlarına maruz kalmış, hayatta en değer verdiği varlık olan oğluyla arasının açılmasına neden olacak etmenlerle karşı karşıya kalmıştır. Bütün köy halkının aynı fikirde olması Esme'yi yalnız bırakmalarına ve hor görmelerine neden olur. Halil'le köye ilk geldiğinde de kimseyle konuşmayan Esme için aslında bu aşına olduğu bir durumdur. Çünkü yaşadığı

köy ve içinde bulunan insanlar başından beri ona aidiyet duygusunu hissettirememiş insanlardır. Bu aidiyetsizlik duygusu yaşanan olaylarla daha fazla kendini göstermeye başlar ve Esme'nin içinde bulunduğ u kaçma isteğini daha fazla kamçılar. Köyde bulunmak için tek bir sebebi bile olmamasına rağmen, oğlunu bırakıp gidemeyeceğ i gibi yanına aldığında Halil'in akrabalarının onların peşine düşeceğ inin de farkındadır. Ç ektig i onca yalnızlık, yedig i hakaret ve aldığ i ölüm tehditlerine rağmen Esme oğ lu Hasan'ı bırakıp bir yere gidemez. Bu durum onun duygu durumunu etkileyerek sürekli diken üstünde yaş amasına neden olur. Törenin hakim olduğ u toplumlarda halk, doğ rudan olayla bağlantılı olmasa da bu tip olayları toplumsallaşt ırarak olaylara dahil olmaktadır. Romanda da bu durum olayla hiç alakası olmayan insanların Esme'yi yargılaması ve hırpalaması olarak ortaya çıkar. Törenin sertliğ i ve yaptırım gücü yapıtta büyükana karakteri üzerinden ele alınmıştır. Esme'ye en büyük tepkiyi Halil'in annesi olan büyükana gösterir. Büyükana töre kültürü ile yaşayan, cinsiyetçi, namusu kadın bedeni ile somutlaşt ıran, intikamcı ve gelenekselci bir zihniyete sahiptir. Bu nedenle büyükana, kadın olmasına rağmen olayları Esme açısından hiç değ erlendirmez, her şeyin sorumlusu olarak Esme'yi görür ve o yaşad ığ i taktirde oğ lunun kanının yerde kalacağını düşünür. Büyükananın bu düşüncesi toplum tarafından kabul görür ve Esme için iş leri daha da zorlaşt ırır. Çünkü büyükana kendi oğ ullarının cesaret edip öldüremedig i Esme'yi torunu Hasan'ı kış kırtarak öldürtmeye çalışır ve bu yolda her şeyi dener. Hasan'ı tatlı dil ve sevdiğ i şeylerle ikna etmeye çalışır, onu babasının hortlamış ruhuyla korkutarak annesine karşı doldurur. Büyükanası ve amcaları tarafından oğ lunun kış kırtıld ığ ını fark eden Esme, hiçbir zaman onların karşısına çıkmaya da köyde kalarak aslında sessiz bir direniş gerçekleşt ırir. Büyükananın da etkisiyle toplum, Esme'nin ceazalandırılması gerektiğ i fikrindedir. Doğ ru veya yanlış olarak değ erlendirilmeyen töre kurallarında, hukuka uygunluğ una bakılmaz. Başından beri Esme için belli olan bir töre kuralı vardır; akıttığ i kanın bedelini kendi kanıyla ödemek. “‘...Oğ lumun kanlısı Esmedir,’ dedi. ‘Varın temizleyin kanınızı.’” (Kemal,16). Esme'yi bekleyen son yazılmış tır ve Esme bu sonun ne olduğ unu hissetmektedir. Fakat hayatının merkezine koyduğ u oğ lu Hasan'ı bırakıp gitmek istemez. Ancak kald ığ i taktirde de hayatını riske attığ ının bilincindedir.

Töre eksenindeki kurallar kutsal olarak kabul edilen ana statüsünü zedeleyebilecek kadar tehlikelidir. Esme bu durumu oğluyla arası bozulmaya başladığında fark eder. Oğlunun başkaları tarafından kendisini öldürmesi, babasının kanını yerde bırakmaması üzerine doldurulması Esme'nin yaşadığı en büyük endişeleri kamçılar. Bu durum Esme'nin en büyük korkusu haline gelir. Her zaman oğluyla arasının bozulacağı endişesiyle dolsa, hatta zaman zaman bu olayın gerçekleştiğini fark etse de elinden bir şey gelmez. Çünkü oğlunun kendisine bakan zaman zaman kızgın, zaman zaman acıyan bakışları Esme'nin yaklaşma cesaretini göstermesini engeller ve ikili arasına aşılması zor engeller koyar. Esme, töre toplumunda namussuzlukla suçlanan bir kadın olmanın bedelini yalnız bırakılarak, sürekli hakaretlere uğrayarak, toplum tarafından aşağılanıp ayıplanarak ve oğlunu kaybetme korkusuyla bırakılarak öder. Etrafında konuşacak kimsesi kalmaz çünkü köy halkı ona karşı ortak bir nefret yaratmıştır ve bu nefret isanların acıma duygusuna erişemeyecek kadar güçlüdür. Zamanla köy halkının nefreti Hasan'ı da etkiler ve onu bir suç işlemeye, annesini öldürmeye kadar sürükler. Esme onun için hazırlanmış sona yavaş yavaş gidişinde, aslında hiçbir zaman töreye boyun eğerek arkasına bakmadan kaçmayı tercih etmez. O yaşadığı ikilemlere ve iç dünyasındaki bütün karışıklıklara ve korkulara rağmen kalıp oğlu için mücadele etmeyi tercih eder. Bu bakımdan Esme aslında töre karşısında bir duruş sergileyen ve toplum baskılarıyla mücadele eden bir kadındır.

3) TÖRENİN HASAN KARAKTERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yazarın yapıta Hasan'ın babasını kaybettiği yaş ile başlaması, olayların en başından onun için yarattığı yıkıcı durumu okuyucuya hissettirmek istemesindendir. Hasan'ın yaşı babası öldüğünde altı ya da yedi olarak belirtilmektedir. Hasan'ın küçük yaşta yaşamış olduğu trajedi onu sadece babasını kaybetmiş bir çocuk olmasından çok daha fazlasıdır. Kadın bedeni üzerinden şekillenen namus kültürlerinde erkek çocukları kaç yaşında olursa olsun ailenin namusundan sorumlu tutulurlar. Hasan'da babasının ölümü sonrasında akrabaları ve içinde yaşadığı toplum tarafından babasının namusundan sorumlu tutulmaktadır.

*“Yaptırım gücü açısından en etkili toplumsal kural olan törelerin baskıcı ,acımasız ve hatta yasalara aykırı davranmaya zorlayan yönleri söz konusudur.”(Genç,2001;Yirmibeşoğlu, 2007)*Hasan da psikolojik baskı ile başlayan ve suça doğru yönlendiren töre baskısına maruz kalmıştır.Namusu zedelenmiş olan Hasan'ın annesine karşı gösterdiği kızgınlık,pişmanlık, acıma gibi duyguların tamamı çevresindeki insanlardan gördüğü davranışlar ile şekillenmektedir. Daha çocuk yaşta olduğu için ne düşüneceğini ve yapacağını bilemez. İçinden gelenlerle köy halkından duyduğu kötü söylemler arasında kalır. Ailesinin ve kendisinin toplumdaki statüsünü onarma ve koruma sorumluluğu başta babasının akrabaları olmak üzere bütün çevresi tarafından Hasan'a yüklenmiştir.

Ataerkil toplum örneği olan bu yapıtta namus algısı yüzünden Esme'nin şiddet görmesi veya öldürülmesi toplum normları açısından kabul görmektedir. Büyükana, amcalar ve toplum Hasan'ı anasının ölümü hak ettiği konusunda ikna etmeye çalışmaktadır.Büyükana Hasan'ın çocuk olduğunu gözardı eden sadece intikam çılgınlıkları atan bir anne örneğidir. *“...Ben ölürsem kim alacak, kim kaldıracak oğlumun kanını yerden Hasan. Hiçbiriniz adam çıkmadınız...” (Kemal, 84).* O törenin kanlı elini temsil etmektedir. Büyükananın Esme'ye duyduğu nefret, onun Hasan'ı doldurmasına ve kafasını karıştırmasına neden olur. Her büyükanasının yanına gittiğinde onu yaşlı bir şekilde ağıt yakarken veya söylenirken bulur. Bu durum Hasan'ın, babasının ölümünü asla arkasında bırakamamasına neden olur. Çünkü günlük hayatında bu olayı ona hatırlatacak bir sürü etmen vardır. Büyükana bunların başını çekerken, köy halkının kendi aralarındaki konuşmaya şahit olması da Hasan'ı iyice bunalıma sokar. *“Köylü büyükanasına bağlanmıştı bir büyüyle, o ne konuşursa köylü de bire bin katarak onu konuşuyordu.” (Kemal,97)* Büyükananın gerçekleşmesini istediği tek şey olan Esme'nin ölümü, Hasan'ın masum çocukluğunu kullanmasına neden olur.*“Sen de öldüremezsın, öldürme Hasanım..Ben öpmeye kıyamazdım oğlumu...”(Kemal, 85)* Hasan'ın çocuk masumiyeti babasının ölmesiyle başlayan baskı ve bunalımla kaybolmaya başlar. Babasının ölümünün sebebi olarak anasının gösterilmesi ile birlikte Hasan , duygusal ve psikolojik açıdan olumsuz bir

değişim sürecine girer. Anasının şefkatine ve sevgisine ihtiyaç duyduğu bu yaşlarda bilmediği ve yabancı olduğu yeni duygularla tanışmaktadır.

Büyükananın ve toplumun anasına gösterdiği tepki onu karmaşık duygulara sürüklemektedir. Aslında Esme'ye hayranlık duyan Hasan, zaman zaman ona karşı kızgınlık, öfke ve hırs duymaktadır. *"...Öldürülmeli anam, öldürülmeli. Öldürülmeli. O öldürülmezse olmaz."* (Kemal, 68) Bu çelişki kendisine de öfke duymasına, bu durumdan kurtulmak için Anavarza kayalıklarında ölümle burun buruna geldiği kaçışlara neden olmaktadır. Hasan kendini ve annesini cezalandırmaya başlamış, iletişimini en aza indirmeye çalışmıştır. Anasından uzaklaşmasına neden olan bu durum Hasan'ı içine kapanık, toplum içinde yalnızlaşan ve zaman zaman şiddet eğilimi sergileyen biri haline dönüştürmüştür. Sadece annesini ve kendisini değil toplumu ve büyükanasını da cezalandırmaktadır. İnsanların batıl inanışlarını kullanarak onları korkutmaya başlamıştır. Kırlangıç yuvası bozmanın uğursuzluğuna inanan köy halkını, kırlangıç yuvalarını bozarak korkutmaktadır. Bu durum Hasan'ın köy halkına karşı hislerinin dışa vurumudur ve onların Hasan'da oluşturdukları baskının intikamıdır. Akrabaları tarafından annesine uygulanan şiddetin intikamını da büyükana ve diğerlerinin yaşadığı evi yakarak almak ister. Bu durum Hasan'ın merhamet duygusundan uzaklaştığını ve şiddete başvurmaya başladığını göstergesidir. *"... Kırlangıç yuvalarını bozup da, kırlangıçları öldüren kim, Hasan. Babasının kanını yerde koyan insandan ne hayır gelir, kırlangıçları da öldürür, sabi çocukları da, leylekleri de, insanları da..."* (Kemal, 86,87)

Hasan'ı etkileyen en önemli olaylardan biri amcasının, babasının hortladığı ile ilgili anlattığı hikayedir. Babasının hortlamış hali ile annesini öldüreceği fikri onu tedirgin etmiştir. Anasını öldürmesi gerektiği fikri, onun bir çocuk olarak kullanıların korkuları üzerinden Hasan'a empoze edilmeye çalışılmaktadır. *"O bilmez mi ki kanı yerde kalmış bir baba, kıyamete kadar mezarında ağlar gider."* (Kemal, 47). Bu durum manevi olarak Hasan'ı hırpalar ve üzerindeki baskıyı artırır. Babasının mezarında rahat yatmadığı ve bunun sebebi olarak Esme'nin hala yaşıyor olmasının gösterilmesi Hasan'ın anasının ölmesi

gerektiği fikrine daha da yaklaşmasına neden olmaktadır. “‘Bir gece kalktım ki, dağ taş inliyor, dışarıya çıktım baktım ki kapısının önünde bir ak kefen duruyor Baktım inleme ak kefenden geliyor. Yanına yaklaştım, yaklaştığım kişi benim kardeşim, yüzü solmuş, apak olmuş. Kardeşim, kardeşim dedim. Kardeşim Halil. Hiçbir şey demedi, süzüldü gitti mezarlığa doğru. İnilti arasından bir ses duydum, oğlum Hasana söyle, benim kanımı yerde komasın. Benim kanımı anası olsa da bir kadının boynunda komasın...” (Kemal, 49)

Hasan ‘ın bu hezeyandan kurtulması hiç kolay olmamıştır. Tüm köy halkı da Halil'in hortladığına, onu gece vakti gördüklerine inanmaktadır. Seferberlik kaçını Kerim'in Halil'in hortladığını gördüğü psikoza halk tarafından paylaşılmaya başlanmıştır. Hasan'ın karşısına bu durum sürekli gelmektedir. Birileri onu babasının hortladığına inandırmak istemektedir. Kerim karakteri Hasan'ı anasının yaşamı ile babasını hortlak olmaktan kurturma arasında seçim yapmaya zorlamaktadır. Bir zaman sonra sağlıklı bir ruh halinde olmayan Hasan her şeyin bitmesini ister. Büyükanesinin ve köy halkının konuşmalarının, annesine karşı hissettiği ama kendine bile tam olarak açıklayamadığı değişik duyguları, amcalarının baskısı... Her şeyi sonlandırmak için Hasan'ın önünde seçmesi aslında çok kolay olan ve herkes tarafından desteklenen bir yol oluşu, işleyeceği cinayetin önünü açar. Bu yolda Hasan, annesini öldürmek zorunda kalır. Bu durum onun için hiçbir zaman bir tercih olmaz. Çünkü neticede Esme onun annesidir ve bir çocuk olarak annesini öldürme fikri hiçbir zaman bilinçli olarak aklına yatmaz. Hasan bu ve devamındaki olaylarda anasını öldürme konusunda çekimser olsa da sonunda annesini öldürerek törenin onun omuzlarına yüklediği yükten kurtulmak istemiştir.

4)TÖRENİN ANNE-OĞUL İLİŞKİSİNE ETKİSİ

Sıradan olan anne-oğul ilişkisi Hasan'ın babasının ölümü ile dramatik bir şekilde form değiştirmiştir. Babasının cansız bedeninin amcaları tarafından getirilmesi ve annesinin bu esnada şiddet görmesi küçük yaştaki Hasan'ın ilk trajik olayıdır. Bunu takip eden süreçte annesinin şiddet görmesine birkaç kez daha

tanık olmuştur. Bu olaylarda Hasan durumu sorgulamadan iç güdüsel olarak annesini koruma çabasına girmiştir. “...anasını dövenlerin üstüne saldırdı. Amcasının elini ısırp kemiğe kadar dişlerini indirdiğini ona sonradan söylediler.” (Kemal, 15) İçinde bulundukları yaşam tarzında Esme karakteri toplum nezninde suçlu kabul edilse de Hasan için başlarda durum öyle değildir. Esme, Hasan'ın güzelliğine hayran olduğu, sevgi ve şevkat gördüğü annesidir. Fiziksel güç olarak amcalarını engelleme konusunda yeterli olamasa da annesini korumak için çaba sarf etmektedir. Esme için ise önemli olan tek şey oğludur. Kaçmak onun için kurtuluş olabilirken oğlu olmadan gitmeyi asla kabul etmemiştir. “‘...Hasansız hiçbir yere gidemem... Oğlum yanımda yokken yaşamaktansa, oğlum yanandayken ölmek daha iyi...’” (Kemal, 36-37). Aralarındaki iletişimsizlik ve soğukluk gibi problemleri birbirleriyle paylaşmasalar da anne ve çocuk olmanın getirdiği kaçınılmaz bağ yapıt boyunca varlığını hissettirir. Halil'in kardeşi Mustafa 'da, güzelliğine hayran olduğu Esme'yi öldürmeye kıyamadığından onu gitmesi konusunda ikna etmeye çalışmasına rağmen başarılı olmamıştır. Bu Esme için sonunu bildiği bir süreçtir ve bu sürecin sonu ölümdür.

Yapıtın başlarında Hasan'ın annesini korumak istediği duygusu hissettirilse de gelişen olaylar ile birlikte bu koruma iç güdüsü zamanla yerini öfke, nefret, hırs gibi duygulara bırakarak Hasan'ı annesinden uzaklaştıran ve zaman zaman annesinin ölmesi gerektiği fikrini düşündüren karmaşık bir sürece dönüşmüştür. Bu dönüşümde töre kurallarını benimseyen Halil'in akrabaları ve toplum, Hasan'da geri dönüşü olmayan yaralar açarak onun en yakını olan annesiyle bile konuşabilmesinin önüne geçmişlerdir. Hasan'a verdikleri zararın en büyüğü, onu fiziksel olmasa da manevi olarak annesinden koparmalarıdır.

“ Bu köyden de çok çok kaçmak istiyordu...Ne yapacağını bilemiyordu...” (Kemal, 12) Toplumun büyük bir kısmı babasının kanının yerde kalmaması gerektiği fikrini savunmuş ve bunun için Esme'nin öldürülmesi gerektiği fikrine kapılarak Hasan'ı etkilemeye çalışmıştır. Küçük bir kesim Hasan'a sağduyu oluşturmaya çalışarak halkın galeyanına gelmemesi gerektiğini söylese de pek etkili olamamıştır. Hasan'a sağduyu olan Dursun karakteri annesinin öldürmesini engellemek için onun hayranlığını ve annesi-

nin güzelliğini ön plana çıkarmak istemektedir. " 'Ananı öldürme' dedi. 'Beni dinle olur mu? Ananı öldürme Hasan. Anan gibi dünya güzeli öldürülmez zaten.'" (Kemal, 56) Leitmotive tekniğiyle Esme'nin güzelliğinin bu kadar ön planda tutulması beğeni ve hayranlık gibi duyguların töre karşısında yetersiz kaldığını ve annesine hayran bir evladın onu öldürmesini engelleyemediğini göstermektedir.

Hasan annesi ile yakın bir ilişki sürdürmese de zaman zaman onun yanında olduğunu bazı davranışları ile göstermektedir. Büyükanasının ve amcalarının yaşadığı evi yakarak anasına uygulanan şiddetin intikamını almaya çalışmaktadır. Köylüyü ise kırlangıç yuvalarını bozarak korkutmakta ve onları cezalandırmaktadır. Annesine gelen tepkilere rağmen bağıni koparmak istememekte ve onun yanında olduğunu hissettirmektedir.

Hasan'ı kendi haline bırakmayan ailesi ve köy halkı anlattıkları ve söyledikleri ile annesine olan duygularını etkilmektedir. Onu koruma duygusu, babasının mezarında rahat yatamadığı fikri ve bunun sebebinin kendisinin olması annesine içten içe düşmanlık beslemesine neden olmaktadır. Hasan, babasının hortladığı, zebanilerin onu kılıktan kılığa soktuğu fikrine inanmaya başladıkça yaşadığı bunalımlar artmaya, kafa karışıklıkları varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

Esme ise oğlu ile yaşananlar hakkında hiçbir zaman açıkça konuşmamıştır ama beraber kaçış planları yapmıştır. Oğlunu hiçbir zaman geride bırakıp kendini kurtarmak gibi bir planı olmamıştır. Oğlu onun için sadece bir evlat değil yaşamına anlam katan tek insandır. Onun doğumu ile yaşadıklarını unutmuş ve hayata bağlanmış. Büyükananın törenin gerekliliklerinin yerine getirilmesi için gösterdiği çaba, anne ve oğlun kopuşunu başlatmaktadır. Büyükanaya Esme'nin ölümü için ikna edemediği oğulları yüzünden Hasan'a baskı yapmaktadır. Bunun için Hasan'ı etkileyecek her kozu kullanmaktadır. İntikam, Hasan'ın hayatı boyunca anne katili olma yükünü taşımasından daha önemlidir. Büyükanaya Hasan'ı etkilemenin bir yolu olarakta kıskançlık duygusunu kullanmaktadır. Hasan'a annesinin evleneceği ,başka bir adamla beraber olacağı fikrini empoze ederek onu harekete geçirmek istemektedir. Büyükanaya, Hasan'ı babasının

katilinin anası olduğu konusundaki iknalarının yetersiz olduğu görünce annesini kıskanmasını sağlayarak amacına ulaşma çabasına girmiştir. “‘Üstelik de gül gibi yavrusunu bırakıp da evlenecekmış. Kuyruk sallaya sallaya oğlumu öldürttü.’” (Kemal,23-24). Bu çabasinda da başarılı olmuş, Hasan büyükanasından etkilenmiştir. Anasının davranışlarında anlamlar aramaya,mesafeli davranmaya başlamıştır.Büyükananın intikam duygusu ağlarını örmeye başlamışıyla, şüphe anne oğul arasına girmiştir.

Esme büyükananın Hasan'ı etkilemeyi başardığını anladığında büyük bir endişeye kapılır. Bu andan itibaren Esme de sürekli oğlundan şüphelenmeye başlar. Her ne kadar onu bırakıp gitmese de olayların çığırısından çıkmaya başladığının, kötü şeylerin habercisi olduğunun farkındadır. “...Coşkuyla Hasanı bir daha kucakladı, Hasan buz kesildi. Esme, bir daha kucakladı oğlunu. Hasanın tüyleri diken diken oldu. Esme, oğlunun halini anlamakta gecikmedi. Durdu, uzun uzun Hasana baktıktan sonra içini çekti: “Ey-vaaaaah,” dedi, “eyvaaaaah Hasan...Eyvaaaah!” Yüzü ölü yüzü gibi apaktı”. (Kemal,24) Büyükana Hasan'a annesini öldürtmek için köylününde işin içine katıldığı yalanlar söyler. Esme'yi başka erkeklerle beraber olmakla, namussuzlukla suçlar. Bu duruma köy halkı da katılarak olayı iyice alevlendirir. Toplumun Hasan üzerinde uyguladığı baskının aynısı Esme'ye de uygulanır. “‘...Hortlak bana dedi ki, ya kanım, ya oğlu... İstersen var da kendini bundan sonra öldürme Esme...’” (Kemal, 54). Esme'ye oğlunu korumasının yolu olarak intihar etmesi gerektiği bile söylenir.Esme her ne kadar söylenenleri dinlemese de geceleri uyuyamaz.Oğlunun kendini öldürmesinden korkar.Toplumun baskısı anne oğul ikilisine ölüm fikrini kanıksatmaktadır. Artık ölmek ve öldürmek o kadar da uzak değildir.

Hasan annesi hakkında herkesin konuşmasına öyle alışmıştır ki onunla ilgili dedikoduların bir anda kesilmesi onun üzerindeki baskıyı kaldıracağına daha da artırır. Hasan anlamsız bir boşluğa düşer.Bu beklenmedik değişiklik onu annesinden daha da uzaklaştırır. “Namus kültürlerinde erkeklerin namusla ilgili başarısızlıklarında psikolojik stres yaşaması mümkündür.” (Osterman ve Brown, 2011). “Yaşanan

bu stres namusa zarar veren kadına yöneltilebilir. Aile üyelerinin, sosyal çevrenin, erkekliğin, ataerkilliğin ve hegemonik erkeksiliğin erkek üzerindeki baskısı ile şiddet uygulaması söz konusu olabilir” (Cohen ve Vandello, 2001; Nisbett ve Cohen, 1996) Başa çıkamadığı bu stres sonucunda ekmek pişiren annesine vuran Hasan, Esme'nin kafasının tandırın içine düşmesiyle anne katili olur. Esme'nin hayatı töre kurallarının her şeyden daha önemli olduğu algısındaki toplum yüzünden oğlunun ellerinde son bulmuştur.

SONUÇ

Töre ,toplum var oldukça varlığını sürdürebilen bir kavramdır.Toplum tarafından kabul gördükçe güçlenen bir değerdir.Bu romanda Hasan'ın küçük masum bir çocuktan anne katiline gidişinde toplumun değer yargılarının Hasan'ın ve annesi Esme'nin yaşamı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede geleneksel yapıda töre ve namus algısı üzerinden törenin Esme, Hasan ve onların anne-oğul ilişkisinde yaşadıkları çatışma üzerinde durulmuştur. Güzel ve genç bir kadın olan Esme küçük yaşta tanıştığı töre yüzünden toplumdan soyutlanmış, suçlu gözüyle bakılan bir kadın haline gelmiştir. Hasan, çocuk yaşında babasını kaybetmiş, toplum baskısı ve töre yüzünden annesine hiçbir zaman kendini yakın hissedememiş ve manevi olarak çok yıpranmıştır. Yaşadıkları olay, töre ve toplum baskısı ekseninde Esme ve Hasan için dönüşü olmayan bir yol çizerek normal bir anne-oğul ilişkisine sahip olmalarını engellemiştir. Bu yapıtta Hasan ve Esme kendi kontrolleri dışında gerçekleşen olayların mağdurudur. Babasını kaybetmesi ile başlayan olaylarda çocukluğundan yetişkinliğine kadar zor süreçler geçirmiştir. Annesinin suçlanması ve yalnızlaştırılması kimi zaman annesinin yanında olmasına neden olurken kimi zamanda onu babasının ölüm nedeni olarak görmesine ve ölümü hak ettiğini düşünmesine yol açmıştır.Duygu dünyası karışık,ruh hali değişken olan Hasan törenin yaptırımlarına direnmeye çalışmıştır. Bu durumun yarattığı baskıdan kurtulmak için çaba sarf etsede başarılı olamamıştır. Sağduyu örnekleri içeren karakterlere rağmen baskın görüşün etkisinde kalmıştır.Babasının ölüm acısını ,annesi ile ilgili çeliş-

kileri iç dünyasında tek başına yaşamasına karşın annesi ile ilgili yapması gerekenleri onun adına ailesi ya da toplum karar vermiştir. Toplumun beklentisi annesini öldürmesidir.Bunu yapmak için geçen yıllarda uğraş versede ansızın annesini öldürmüştür. Hasan'ın pişmanlığı eserde belirtilmemiştir.Cezasını çeken Hasan'ın rutin hayata geri döndüğü,evlendiği ve çocukları olduğu belirtilir.Buna rağmen Hasan hayatı boyunca taşıyacağı bir yük almıştır, anne katili olmuştur.

7. KAYNAKÇA:

- İnci, H. Ülkü. Basında Yer Alan Namus Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi^[1]. Vol. 2, No. 3, September 2013. Copyright © Karabuk University
- Kemal, Yaşar. Yılanı Öldürseler. 25. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, şubat 2017
- Şahin, Nevin Hotun. Bir kadın sağlığı sorunu: Töre ve Namus Cinayetleri. <Ü.F.N. Hem. Derg (2009) Cilt 17 - Sayı 2: 123-132
- Ankara Barosu Dergisi. İnsanlığın Namus Lekesi: Töre Cinayetleri.
- Uğurlu, Nuray Sakallı. Akbaş, Gülçin. Namus Kültürlerinde “Namus” ve “Namus adına Kadına Şiddet”: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 2013.

